

ORDINE ȘI DEZORDINE ÎN PLAN INTERNAȚIONAL

INTERNATIONAL ORDER AND DISORDER

General de brigadă (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU*

(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov Street, 050044, Bucharest, Romania, email: secretariat@aosr.ro)

Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU**

(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov Street, 050044, Bucharest, Romania, email: secretariat@aosr.ro)

Rezumat: Din momentele în care oamenii au început să socializeze, s-a simțit nevoia instituirii unei ordini de comportament la care membrii societății să se poată raporta. De aceea, ordinea socială dintr-un stat oglindește modul în care indivizii și grupurile minoritare conviețuiesc în baza unui mănunchi de norme, care formează ordinea de drept. Ea presupune o stare de stabilitate ce se consolidează prin norme, credințe și valori apărute de instituții statale și suprastatale, precum și culturale. Orice viciere de esență a stării de ordine poziționează societatea în starea de dezordine, o stare în care statul nu mai poate impune respectarea normelor de conviețuire sau chiar generează asemenea manifestări sociale. Ordinea de drept implică, mai mult sau mai puțin vizibil, manifestarea statului ca organizare politică a societății, implică permanenta activare a mijloacelor instituționale de exercitare a constrângerii, atât în sfera privată, cât și în cea publică a „jocurilor” persoanei, implică permanent trimiterea la ordinea juridică, existență ce condiționează ființarea ordinii de drept. La rândul său, dreptul internațional reprezintă cadrul legislativ care reglementează relațiile între state sau între persoane sau entități de naționalități diferite. Textele definitorii pentru dreptul internațional sunt tratatele, convențiile și acordurile guvernamentale. De regulă, dreptul internațional este format din acorduri sau convenții internaționale, precum și dintr-un set de valori, standarde și principii general recunoscute. După încheierea Războiului Rece, în loc să se consolideze comportamentul internațional al statelor, pe baza principiilor de drept internațional recunoscute, au devenit evidente unele comportamente ce au ignorat aceste principii, și-au impus propriile interese, utilizând chiar forța și violența. În raport cu dreptul internațional recunoscut, asemenea aspecte comportamentale au constituit și constituie forme evidente ale dezordinii, consecință a nesocotirii unor norme comportamentale de drept internațional. O nouă ordine mondială presupune nu globalizarea pe sistemul puterii unipolare, ci reglobalizarea pe un sistem unitar de instituții cu vocație internațională, care să apere principii de drept internațional, nu interese de putere.

Cuvinte cheie: ordine, dezordine, drept, justiție, putere, pace, război, interes, globalizare, reglobalizare, național, internațional.

* Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, email: udrescumircea@yahoo.com.

** Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, email: esiteanu@yahoo.com.

Abstract: *From the moment people began to socialize, there was a need to establish an order of behavior to which members of society could relate. Therefore, the social order in a state reflects the way in which individuals and minority groups coexist based on a set of norms, which form the legal order. It presupposes a state of stability that is consolidated by norms, beliefs and values defended by state and suprasate, as well as cultural institutions. Any essential defect in the state of order positions society in a state of disorder, a state in which the state can no longer impose compliance with the norms of coexistence or even generate such social manifestations. The rule of law implies, more or less visibly, the manifestation of the state as a political organization of society, implies the permanent activation of institutional means of exercising coercion, both in the private and public spheres of the person's "games", implies a permanent reference to the legal order, an existence that conditions the establishment of the rule of law. In turn, international law represents the legislative framework that regulates relations between states or between persons or entities of different nationalities. The defining texts for international law are treaties, conventions and governmental agreements. As a rule, international law consists of international agreements or conventions, as well as a set of generally recognized values, standards and principles. After the end of the Cold War, instead of consolidating the international behavior of states, based on the recognized principles of international law, some behaviors became evident that ignored these principles, imposed their own interests, even using force and violence. In relation to recognized international law, such behavioral aspects have constituted and constitute evidence of disorder, a consequence of disregard for behavioral norms of international law. A new world order does not imply globalization on the system of unipolar power, but reglobalization on a unitary system of institutions with an international vocation, which would defend principles of international law, not interests of power.*

Keywords: *order, disorder, law, justice, power, peace, war, interest, globalization, reglobalization, national, international.*

Generalități.

Pentru oricare stat, ordinea socială internă reprezintă o sintagmă de maximă generalizare, de natură sociologică, care acoperă modul în care indivizi și grupuri de indivizi conlucrează și conviețuiesc în virtutea unui ansamblu de drepturi și obligații consimțite. Ea presupune o stare de stabilitate ce se consolidează prin norme, credințe și valori apărute de instituții statale și culturale. Orice viciere de esență a stării de ordine poziționează societatea în starea de dezordine, o stare în care statul nu mai poate impune respectarea normelor de conviețuire sau chiar generează asemenea manifestări sociale.

Ordinea și dezordinea socială se judecă prin sintagmele ordine de drept și ordine juridică. Ordinea de drept exprimă conștientizarea de către persoane, fie individual, fie colectiv, a conținutului prescriptiv al comandamentului dat de către autorii ce produc norme juridice, dar și conștientizarea faptului că nesocotirea acestei norme sau abaterea de la aceasta cade sub puterea coercitivă a unor organe constituite tocmai cu scopul de a exercita controlul și dominația puterii statului asupra persoanei și grupurilor sociale. Conceptul de ordine juridică nu se identifică cu cel de ordine de drept, fiind, ca sferă și conținut, distinct. Ordinea de drept implică,

mai mult sau mai puțin vizibil, manifestarea statului ca organizare politică a societății, implică permanenta activare a mijloacelor instituționale de exercitare a constrângerii, atât în sfera privată, cât și în cea publică a „jocurilor” persoanei, implică permanent trimiterea la ordinea juridică, existență ce condiționează ființarea ordinii de drept. Sub anumite determinări socio-politice, ordinea de drept poate fi răsturnată, înlocuită, uneori brutal, cu o altă ordine de drept, fără ca statul să-și înceteze existența sau ca organizare politică a societății date. Ordinea juridică este un termen similar cu cel de ordine normativă. Prin conținutul său, conceptul de ordine publică nu împuternicește sau permite ori prevede o derogare, ci efectiv impune un trebuie, intermediind raportul coercitiv dintre stat și persoană, mai ales în ceea ce privește impunitatea de tip represiv.

La rândul său, dreptul internațional reprezintă cadrul legislativ care reglementează relațiile între state sau între persoane sau entități de naționalități diferite. Textele definitorii pentru dreptul internațional sunt tratatele, convențiile și acordurile guvernamentale. De regulă, dreptul internațional este format din acorduri sau convenții internaționale, precum și dintr-un set de valori, standarde și principii general recunoscute, care nu trebuie să fie explicit menționate într-un acord. Acordurile internaționale pot fi bilaterale sau multinaționale. Foarte des, acordurile internaționale sunt pregătite și negociate în cadrul unor organizații internaționale recunoscute, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei etc.¹

Constatări. Aprecieri. Opinii.

Ordinea mondială recunoscută a fost posibilă din momentul în care principalele state ale lumii au depus eforturi să găsească soluții general acceptabile. Așa s-a consolidat dreptul internațional, având drept fundament Carta Națiunilor Unite, Consiliul de Securitate și ONU.

Orice stat, indiferent de dimensiuni și putere economică, a avut interese proprii pe care și le-a protejat în baza dreptului internațional, a principiilor acestuia aplicate la relațiile internaționale.

Toate celelalte state, care nu aveau privilegiile și responsabilitățile celor ce făceau parte din Consiliul de Securitate, căutau soluții la diferendele proprii la un drept internațional relevant. Ele au contat pe ordinea de drept internațională, o ordine pe care o respectau toți actorii internaționali. Dreptul internațional recunoscut a fost un drept propriu lumii bipolare, iar ordinea comportamentală rezultată din acesta garanta respectarea sferelor de influență. Acțiunile militare din afara sferelor de influență s-au desfășurat prin implicarea nemijlocită a unor state din cadrul unei sfere de influență, sub protecția țărilor ce constituiau o parte a lumii bipolare, dar și sub influența indirectă a statelor din cealaltă sferă de influență. Astfel, SUA au desfășurat acțiuni militare directe în Vietnam, țările occidentale au favorizat acele acțiuni, în timp ce țările socialiste sprijineau indirect Vietnamul și acuzau media SUA de încălcarea dreptului

¹ Pe larg Wikipedia.

internațional. La fel, URSS a acționat militar asupra Afganistanului, a fost sprijinită de comunitatea statelor socialiste, în timp ce statele capitaliste în frunte cu SUA au acordat sprijin material și moral forțelor adverse din Afganistan. Tot ceea ce s-a întâmplat în lume s-a rezolvat cu binecuvântarea țărilor reprezentative ale celor două blocuri politice., SUA și URSS. Dar nici aceste state nu puteau singure să modifice dreptul internațional în direcția intereselor proprii. Atunci când un stat sau un grup de state urmăreau realizarea propriilor interese într-o manieră imorală sa ilegală, ele automat se plasau în afara ordinii juridice internaționale și nu aveau puterea de a o schimba.

După încheierea Războiului Rece, în loc să se consolideze comportamentul internațional al statelor, pe baza principiilor de drept internațional recunoscute, au devenit evidente unele comportamente ce au ignorat aceste principii, și-au impus propriile interese, utilizând chiar forța și violența. În raport cu dreptul internațional recunoscut, asemenea aspecte comportamentale au constituit și constituie forme evidente ale dezordinii, consecință a nesocotirii unor norme comportamentale de drept internațional. Situația a devenit dramatică pentru mediul internațional în condițiile în care dezordinea a fost și continuă să fie susținută chiar de țări care au făcut parte din Consiliul de Securitate, deci au garantat o anumită stare de ordine. În lipsa unor reglementări de repunere în operă a dreptului internațional, se creează precedente periculoase, care subminează dreptul internațional, având drept consecință o deviere tot mai periculoasă de la starea de normalitate

Ordinea internațională presupune o raportare la norme clare. Când acestea nu sunt respectate, se ajunge la concluzii care iau în derizoriu chiar dreptul internațional, ca instrument practic de ordonare, de maniera: „Este o părere comun împărtășită că dreptul internațional are un efect redus asupra comportamentelor statelor”. Potrivit acestei păreri, dreptul internațional este doar un instrument din bagajul diplomatic, care poate fi utilizat pentru a justifica acțiuni motivate politic. Cu alte cuvinte, mulți privesc dreptul internațional nicidecum ca pe un drept. Această afirmație cu privire la dreptul internațional reflectă abordarea dominantă în politica internațională, cunoscută drept realism. Realității prezintă lumea ca una dominată de state; ea este anarhică în sensul că statele, fiind actori suverani, nu recunosc o autoritate superioară. Realității arată, de asemenea, că statele acționează în vederea realizării intereselor lor naționale, iar interacțiunea dintre ele este reglementată prin exercițiul puterii (și doar în ultimă instanță, prin folosirea puterii militare).² Pare că se susține o ordine ce ignoră reglementarea, cu o geografie politică anarhică, în care puterea generează o ordine de haită și de mascul alfa.

Consecințele primei conflagrații mondiale au generat acțiuni în sensul structurării comunității internaționale, generând apariția unei

² Olivier Corten, *La securite collective, un reve contraire*, studiu publicat în *le Monde Diplomatique*, septembrie 2005, pp. 45-46.

organizații de vocație universală, Societatea Națiunilor. Aceasta stabilea un sistem de securitate colectivă în cadrul căruia lezarea securității unuia dintre membrii societății putea fi considerat un act de război împotriva tuturor. Ca atare, Societatea Națiunilor, într-un mod idealist, acționa în direcția acordării de prioritate puterii dreptului în raport cu dreptul puterii. Principala problemă asupra căreia s-a concentrat a constat în eliminarea războiului din relațiile dintre state, războiul fiind considerat un mijloc ilicit de rezolvare a diferendelor internaționale și de realizare a intereselor naționale ale statelor. Această concepție a căpătat contur în 1928, prin semnarea Pactului Briand-Kellogg, care scotea în afara legii războiul între statele semnatare. Numai că Societatea Națiunilor nu a avut suportul politic al țărilor principale ale lumii. SUA au boicotat de la început existența Societății Națiunilor, deși inițial a susținut înființarea ei. Germania, ca stat membru în 1926, a părăsit organizația în 1933. La fel a procedat și Japonia. În anul 1937 s-a retras Italia, iar URSS în 1939. Deoarece statele care au rămas în organizație nu aveau relevanță politică pe plan internațional, această organizație de vocație internațională a devenit un fel de formă fără fond. În locul păcii mondiale se făceau planuri de agresiune, ce s-au cumulat în ceea ce omenirea a cunoscut a fi Al Doilea Război Mondial.

Securitatea și ordinea mondială, atât ca derivate ale păcii, cât și ca derivate ale puterii, nu au atins situația de compromis teoretic, politic și diplomatic, dar nici pe cea de guvernare practică. În atari contexte, securitatea și ordinea mondială apar ca stări contextuale, rezultat al unor acțiuni lipsite de coordonare și predictibilitate.

Grozăviile inimaginabile specifice celei de-a doua conflagrații mondiale au îndemnat principalele țări învingătoare să ia în considerare crearea și consolidarea unei noi organizații de vocație universală, ONU, cu o acțiune mult mai practică decât predecesoarea sa, Societatea Națiunilor. Eforturile principalelor state învingătoare din a doua conflagrație mondială s-au concretizat în 25 iunie 1945, la San Francisco, când s-a semnat Carta Națiunilor, de către 51 de state.

Scopul ONU era de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului care, de două ori pe parcursul unei generații, a produs omenirii suferințe incredibile, iar principiile sale se gândeau general valabile, singurele aspecte care ieșeau de sub incidența organizației fiind afacerile interne ale statelor³. Obiectivele ONU, în baza interesului comun al celor cinci puteri învingătoare, consta în: menținerea păcii și securității internaționale prin măsuri eficiente de prevenire și înlăturare a amenințărilor, reprimarea oricăror forme de agresiune, dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni pe baza principiilor egalității în drepturi și autodeterminării popoarelor, rezolvarea problemelor internaționale cu caracter social, economic, cultural, umanitar etc. S-a născut astfel o ordine mondială în care se cerea respectarea următoarelor principii, la care veghea ONU, astfel: egalitatea suverană a

³ Pe larg, Serge Bernstein, Pierre Mitza, *Istoria secolului XX*, vol. II, 1945-1973. Lumea între război și pace, Editura All, București, 1998, pp.140-142.

statelor membre, dreptul popoarelor și națiunilor la autodeterminare, reglementarea prin mijloace pașnice a diferendelor, abținerea de la amenințarea cu forța și de la folosirea forței, neintervenția în treburile interne ale statelor etc. ONU monitoriza pacea internațională prin Consiliul de Securitate, compus din cincisprezece membrii, dintre care cinci erau membrii permanenți, care aveau fiecare drept de veto, cele cinci țări fiind considerate cele mai puternice state învingătoare.

Consiliul de Securitate a gestionat ordinea mondială de după cea de-a doua conflagrație mondială și se consideră că a exprimat esența acelei ordini mondiale cu ocazia primului război din Golf, în legătură cu care s-a nominalizat un agresor care a fost condamnat de comunitatea internațională, a fost amenințat de aceasta, iar acțiunile de restabilire a situațiilor de dinainte de declanșarea agresiunii a implicat Consiliul de Securitate. Din acest moment, și ONU a intrat în disoluție, ordinea mondială specifică războiului rece începând să fie sfidată. Astfel, tot în 1990 ONU a abandonat Somalia în stare de anarhie, căștile albastre trimise în Bosnia-Herțegovina sunt acuzate de parțialitate, acțiunile SUA din Kosovo (1999) și al doilea război din Golf sunt acțiuni care nu au mai avut implicarea Consiliului de Securitate, ci voința unilaterală a SUA. La rândul său, Rusia a desfășurat acțiuni de natura războiului, ignorând comunitatea internațională. De aceea apar tot mai frecvente concluzii de genul: „Concepută ca un mijloc de a realiza echilibrul internațional, ONU este mai degrabă transformată în instrument al marilor puteri și permite justificarea unor acțiuni militare selective, în timp ce în alte situații prevalează pasivitatea...mai degrabă organizația este paralizată de opoziția dintre marile puteri...ceea ce nu le împiedică pe acestea din urmă să acționeze fără mandat...Slăbiciunea instituțională a ONU explică doar în parte relativul său eșec.”⁴

În ultima perioadă de timp, cu precădere la ONU, dar și în alte organisme internaționale, se insistă pe sintagme de genul securitatea individului, securitatea umană, securitatea de conștiință etc. Chiar Secretarul General al ONU, Kofi Annan, și-a modelat discursurile, de maniera: „...se impune o nouă înțelegere asupra conceptului de securitate. Cândva sinonime cu apărarea teritoriului împotriva atacurilor externe, azi cerințele securității au venit să îmbrățișeze protecția comunităților și indivizilor în fața violenței interne. Nevoia unei abordări a securității centrată mai mult pe ființa umană este întărită de pericolul pe care armele de distrugere în masă îl reprezintă pentru umanitate...”⁵sau „Trebuie, de asemenea, să aducem la zi abordarea noastră asupra a ceea ce înseamnă pace și securitate. Pace înseamnă mai mult decât absența războiului. Securitatea umană nu mai poate fi înțeleasă exclusiv în termeni militari. Mai degrabă trebuie să cuprindă dezvoltarea economică, justiția socială, protecția mediului, democratizarea, dezarmarea,

⁴ Pe larg, Olivier Corten, *La securite collective, un reve contraire*, studiu publicat în *le Monde Diplomatique*, septembrie 2005.

⁵ United Nations Secretary – General Kofi Annan. *Milenium Report*, Chppter 3, pp.43-44.

și respectul drepturilor omului și domnia legii”⁶. Iată o abordare ce deschide calea subminării principiilor de bază ale dreptului internațional de neamenințare cu forța, de neamestec în treburile interne ale altui stat, de conviețuire pașnică a statelor, de respect reciproc al statelor ca agenți ai vieții internaționale, și lasă cale liberă spre argumentarea intervenției militare a unor state, de pe pozițiile drepturilor umanitare, dincolo de drepturile statelor ce sunt obligate să suporte o agresiune militară.

Procesul de degradare a ONU a fost accelerat și de demersurile unor organisme de securitate regională. Astfel, OSCE, organizație ce funcționa în Europa în temeiul capitolului VIII din Carta ONU, în contextul situației politice din fosta Iugoslavie, a încercat recunoașterea la nivel politic a faptului că situația minorităților etnice este o problemă internațională și nu una de resortul exclusiv al statelor naționale. ONU nu a reacționat pentru faptul că se încălca astfel un principiu de bază al funcționării sale, neamestecul în treburile interne ale unui stat membru. Nu a trecut mult timp și OSCE a început să fie acuzată de partizanat politic, de faptul că tratează minoritățile în mod inegal, mai ales după ce nu a putut să limiteze tragediile din spațiul iugoslav.

Ineficacitatea OSCE s-a dovedit și în cazul în care Federația Rusă a ignorat cerințele OSCE în legătură cu situația din Moldova și Georgia, pentru ca și mai curând, Rusia să sfideze opinia publică mondială în legătură cu situația din Ucraina, dând ca exemplu intervențiile militare ale SUA și ale unor state din NATO în Libia și Siria. ONU și organizațiile regionale constituite în baza Cartei ONU nu mai pot răspunde la întrebări de genul: Cum pot aceste organizații să asigure integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor unui stat membru? Ce încredere pot avea statele mici și mijlocii în garanțiile asumate de organizațiile de vocație universală, din momentul în care statele puternice își impun politica națională prin forță? Din moment ce aceste organizații demonstrează că au devenit nefuncționale, este indubitabil că și ordinea mondială constituită în baza lor este depășită.

NATO a apărut ca organizație politico-militară în temeiul articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, care consacră dreptul statelor la autoapărare individuală sau colectivă. Din 1991, anul în care s-a dizolvat oficial Tratatul de la Varșovia, opinia publică mondială se aștepta ca și NATO să aibă aceeași soartă. Dar nu s-a întâmplat acest lucru, NATO extinzându-se până în apropierea granițelor cu Federația Rusă. Devenind un instrument militar la dispoziția SUA, prin implicarea sa discreționară în diferite zone ale lumii, în cadrul organizației au început să apară controverse politice. Ca atare, UE nu mai este dispusă să urmeze fără discernământ politic acțiunile militare generate de SUA., deși se fac auzite idei de transformare a NATO de genul: „...într-o lume caracterizată de globalizare, nu trebuie să ne revizuim abordarea doar asupra economiei, tehnologiei, energiei sau culturii. Trebuie,

⁶ Kofi Annan, *Towards a Culture of Peace*, disponibil la <http://www.unesco.org/op2/letress>, accesat la 01.06.2026.

de asemenea, să ne revizuim abordarea asupra securității...Pentru că, la rândul lor, amenințările la adresa securității s-au globalizat.

11 septembrie este un caz edificator. Acest adevăr rămâne valabil și pentru state falimentare – state care, în lipsa unei guvernări consolidate, eșuează în dezordine și violență...Pentru că am văzut că statele eșuate pot deveni rapid o amenințare la adresa securității internaționale, fie exportând droguri, fie găzduind teroriști. Nu în ultimul rând, proliferarea armelor de distrugere în masă....Cum ar trebui să arate o strategie eficientă de securitate? Întâi de toate, orice strategie de securitate astăzi trebuie să fie o strategiei a angajării. ..În al doilea rând, astăzi trebuie să privim securitatea într-o manieră holistică...Într-o eră în care provocările de securitate au devenit multidimensionale, răspunsurile noastre trebuie să fie, de asemenea, multidimensionale.....orice strategie de securitate viabilă trebuie să fie astăzi o strategie a lucrului în echipă, instituțional. Nu o singură instituție, nu o singură națiune, deține toate mijloacele necesare pentru managementul efectiv al securității. Numai prin cooperare inter-instituțională întreaga gamă de instrumente va fi disponibilă. ..În al patrulea rând, o strategie a angajării necesită nu doar o varietate de instrumente, ci și răbdare în aplicarea lor. Dacă dorim să schimbăm lucrurile în mai bine, trebuie să facem mai mult decât a asigura securitate militară...o strategie a angajării cu adevărat eficientă, una care să aibă un impact durabil, trebuie să fie o strategie fundamentală în mod ferm pe valori. Democrația și libertatea, drepturile omului și toleranța religioasă sunt principii de bază, pe care nu trebuie niciodată să le compromitem....Un singur lucru este clar: pentru a ne asigura securitatea astăzi, trebuie să ne implicăm..”⁷ numai că asemenea strategii transformă din temelii organizația NATO, dintr-o organizație de apărare în una de atac, agresoare, prin încălcarea tuturor principiilor de drept internațional ale ONU. Cine mai poate să facă apel la dreptul internațional, din moment ce NATO a acționat fără mandat ONU în Kosovo, în Afganistan, în Libia și în Siria.

La întrebarea: Ce s-a ales din ordinea mondială cunoscută?, cele mai multe răspunsuri sunt categorice: Mai nimic. Făcând apel la principiile ordinii mondiale, se constată cu ușurință, că: principiul renunțarea la forța și la amenințarea cu folosirea forței în relațiile internaționale a devenit o himeră, din moment ce SUA și alte țări importante iau în calcul necesitatea războiului preventiv împotriva terorismului și în cazurile de încălcare gravă a democrației și drepturilor omului; reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, principiu aflat în legătură organică cu cel al renunțării la forță, din moment ce unele state consacră folosirea forței în apărarea intereselor naționale; neintervenția în treburile ce țin de competența națională a unui stat a devenit un principiu contestat de statele ce consacră dreptul lor de a interveni chirurgical în afacerile interne ale altui stat, din moment ce drepturile omului și minorităților se încearcă să devină drepturi

⁷ Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, Speech by NATO „Addressing Global Insecurity”, at the Diplomatic Academy in Viena, 2005.

internaționale, sub jurisdicția statelor privilegiate; egalitatea în drepturi a statelor a devenit anacronică, din moment ce un stat se consideră mai egal decât toate celelalte, iar alte state se consideră mai egale decât altele zonale și regionale; dreptul popoarelor de a-și hotărî singure destinele, suveranitatea și independența sunt principii ce se află în strânsă corelație cu toate celelalte dinainte, care fiind ignorate, înseamnă că și acestea nu mai au substanță juridică.

În condițiile în care se apreciază că securitatea internațională este supusă unor amenințări în plan: *politic* – instabilitate politică internă, faliment statal, terorism și abuzuri la adresa drepturilor omului, *economic* – sărăcirea, diferența crescândă între statele bogate și cele sărace, pirateria, impactul unui stat vecin instabil din punct de vedere economic, *social* – conflicte minoritate/majoritate, crima organizată, comerțul ilegal, migrația necontrolată, maladiile etc.⁸, oricine se consideră chemat să o apere, fără a se raporta la un drept internațional obligatoriu.

După destrămarea URSS, s-a considerat că lumea bipolară va trece într-o lume unipolară, în care dreptul internațional va fi apărat preponderent de SUA. Numai că SUA și alte țări din NATO au trecut la rezolvarea unor probleme internaționale ignorând principiile dreptului internațional. SUA a declarat că este îndreptățită să susțină interesele sale globale, pentru care dispune și de forțe militare corespunzătoare. Numai că, SUA s-a manifestat ca o putere hegemonică, nu ca o țară care să vegheze asupra dreptului internațional, din poziția de țară conducătoare. Ca atare, unele țări din UE au început să considere acțiunile SUA ca depășind prevederi politice general acceptabile. Mai mult, autoritățile politice ale Rusiei au declarat că și Rusia își adaptează strategia militară la principiile atacurilor preventive⁹, și consecințele s-au văzut deja în acțiunile din Ucraina.

La rândul său, China a declarat și ea că sistemul său economic o obligă să declare că-și va promova anumite interese globale, la fel ca celelalte mari puteri ale lumii. De la asemenea declarații și acțiuni se pare că se modelează noua ordine mondială, o ordine care este să împartă țările lumii în alianțe politico-militare, care pun sub semnul întrebării pacea mondială. O ordine mondială în care se pare că „multitudinea schimbărilor și tendințelor...indică faptul că are loc un proces accelerat, segmentat și inegal de globalizare...o ordine globală fracturată.”¹⁰, care seamănă cu un joc în dezordine, în care unii jucători nu mai respectă regulile după care l-au început, totul părând confuz. Tocmai din aceste considerente, unii autori consideră că „La începutul secolului XXI, se pare că ne întoarcem la ordinea liberală internațională, în care puterile aveau motivații amestecate...În 2001, cele mai mari economii bogate sunt un număr de șapte, G7, Rusia aflându-se pe lista de așteptare pentru a forma G8. Diferența? În 1914, Austro-

⁸ Parliamentary oversight of the security sector. Principles, mechanisms and practices, Inter-Parliamentary Union, Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, Lausanne, 2004, p.16.

⁹ Pe larg, Rusia amenință cu atacuri preventive, articol, Ziua, nr. 2985, 9 aprilie 2004.

¹⁰ Martin Sorrell, Branding the New Era, Foreign policy, summer 2000, pp. 61-62.

Ungaria, Marea Britanie, Canada, Germania, Italia, Japonia, Rusia și SUA erau Marile Puteri. Iar în 2001, G8 cuprinde marea Britanie, Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia și Statele Unite plus Rusia. Canada a luat locul defunctului Imperiu Austro-Ungar. Statele Unite sunt mult mai puternice, atât pe plan economic, cât și militar, decât era Marea Britanie, ca hegemon în declin al ordinii internaționale, în 1914.”¹¹ Numai că acum ordinea mondială trebuie să țină seama de China, care se pare că a depășit SUA în ceea ce privește dezvoltarea economică.

Prin Declarația Mileniului a Națiunilor Unite (ONU), adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la cea de-a 54-a sesiune, au fost reafirmate principiile fundamentale care ar trebui să stea la baza ordinii juridice internaționale, principiile susținute și de Summit-ul OSCE de la Istanbul, din 2000, dar care, din nefericire au început să fie ignorate, punând statele lumii în imposibilitatea de a mai avea repere de referință la gestionarea raporturilor dintre ele. Ca atare, sunt justificate aprecieri de genul: „În pofida acestor poziții adoptate de ONU și de OSCE, în ultimii ani se încearcă o diminuare până la negare a importanței respectării principiului neamestecului în treburile interne ale statelor; mai mult, se susține că, în actualele condiții istorice, s-ar putea impune un alt principiu, anume cel al dreptului la ingerință în aceste treburi interne. În mod concret, un astfel de drept s-ar putea referi la protecția drepturilor omului, care, în actualele condiții, ar ieși de sub jurisdicția statelor și ar trece sub răspundere internațională; de aici, postularea unui drept la ingerință în problemele umanitare.”¹²

Când cele mai importante țări ale lumii, SUA și Rusia nesocotesc Carta Națiunilor Unite, când ONU este ignorată chiar de țările care ar trebui s-o apere și s-o implice, țările celelalte își pot formula întrebări în legătură cu actualitatea principiilor de drept internațional. Constatând abateri de la o conduită adânc reglementată, țările se pot întreba: „poate o asemenea normă fundamentală, cum este interzicerea folosirii forței, să fie modificată prin tipul de practică a statelor arătată, spre exemplu, de Statele Unite de-a lungul ultimelor două decade? Pentru a putea să afirmăm că este posibil trebuie să demonstrăm că o largă și reprezentativă majoritate a statelor este de acord cu practica americană a acestor ultimi ani. Ca o apreciere generală, este clar că nu există consens în cadrul comunității internaționale pentru a-i urma pe americani în abolirea interzicerii folosirii forței ca practică sau politică.”¹³ Intervenția armată a NATO în Kosovo, intervențiile armate în Iraq, Libia, Siria și Ucraina au fost realizate fără autorizația expresă a Consiliului de Securitate care, pe plan internațional, este cel care deține „monopolul forței”, tot așa, cum pe plan intern „numai statul deține

¹¹ Paul Hirst, Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul military și sistemul internațional, Editura Antet, București, 2001, p. 57, 60 și 121.

¹² Constantin Vlad, Relații internaționale politico-diplomatice contemporane, Editura Fundația României de Măine, București, 2001, p. 89.

¹³ Marcelo G. Kohen, Is the US practice of use of force changing international law, articol publicat în World Editorial and International Law, January 2003, vol. II, no.1, p.9.

monopolul forței” Cu asemenea exemplificări, devin adevărate aserțiunile de accentuare a dezordinii în plan internațional. Cazul Kosovo a șocat ordinea mondială, dar nu a împiedicat regiuni separatiste ca Osetia de Sud și Abhazia să-l invoce ca precedent, nici pe Rusia de a le recunoaște independența și nu este prea departe de justificarea conflictului ruso-georgian din august 2008.

Toate aceste exemple demonstrează enormele riscuri la adresa securității europene și mondiale, din moment ce „Noua doctrină americană a auto-apărării preventive constituie, fără îndoială, o tentativă de a răsturna disciplina folosirii forței conținută în Carta Națiunilor Unite, în particular în art. 2, alin.4 al acesteia. Dată fiind natura imperativă și cu adevărat fundamentală a acestei ultime norme, pe care se sprijină tot sistemul internațional, respectarea sa ar trebui să însemne fie trecerea la o nouă fază istorică, marcată de relegitimarea războiului ca instrument al relațiilor internaționale și pe prăbușirea principiului egalității suverane a statelor, fie să constituie o infrafracțiune internațională.”¹⁴ Inspirată dintr-o frază a Președintelui SUA „Vom coopera cu alte națiuni pentru a contesta, a avea control și a bloca eforturile inamicilor noștri de a dobândi tehnologii periculoase. Și, ca o chestiune de bun simț și de auto-apărare, America va acționa împotriva oricăror asemenea amenințări care apar, înainte de a fi pe deplin constituite” strategia războiului preventiv ce decurge din Strategia de Securitate Națională a SUA, 2002, consacră următoarele direcții importante de acțiune în plan internațional „acțiune directă și continuă, cu toate mijloacele puterii de stat; ținta imediată este terorismul transnațional; amenințarea trebuie distrusă înainte de a atinge SUA; dacă este necesar SUA vor acționa singure; SUA vor acționa preventiv, în autoapărare; SUA vor obliga statele să înceteze sponsorizarea, sprijinul sau găzduirea teroriștilor.”¹⁵

Neîncrederea în ordinea mondială recunoscută este tot mai evidentă. Statele lumii apreciază situația actuală ca fiind îngrijorătoare, din moment ce SUA și Rusia declară public acceptarea războiului preventiv, atunci când ele apreciază că interesele lor globale sunt periclitate. Dacă SUA și Rusia declară și acționează în această direcție, aceleași state se întrebă dacă războiul preventiv, în anumite situații conflictuale, nu poate deveni război legitim și pentru alte state, și cum se împacă un asemenea fenomen cu principiile suveranității de stat, integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne, renunțării la amenințarea și folosirea forței în relațiile internaționale etc. Orice stat poate deveni vulnerabil în condițiile în care alt stat își poate justifica acțiunile agresive din rațiuni de autoapărare împotriva unui stat considerat sponsor al terorismului sau care are deficiențe în ceea ce privește drepturile omului și ale minorităților. Pe cale de consecință, radicalizarea cerințelor unor minorități față de ordinea statală, radicalizare

¹⁴ Fabio Marcelli, Gli contro il diritto internazionale liceita della guerra preventive, in revista *Giano. Pace, ambiente, problemi globali*, no. 42/2002.

¹⁵ Paul Hirst, *Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul militar și sistemul internațional*, Editura Antet, București, 2001, pp.14-16.

sugerată și susținută de actori statali sau non-statali, se poate constitui în legitimări ale folosirii forței de către alte state interesate. Conflictele militare din Iraq, Libia, chiar și din Ucraina, s-au justificat prin necesitatea protejării unor minorități vulnerabile, dar minorități care foloseau armament sofisticat în impunerea cererilor lor în relațiile cu instituțiile unui stat național, recunoscut internațional, dar considerat de statele devenite agresoare ca stat condus neapărat de un tiran. Dar asemenea scenarii pot deveni virale, din moment ce nu există state care să nu conțină minorități naționale recunoscute, care oricând pot deveni nemulțumite. Asemenea războaie devin în același timp juste și nejuste. Juste, din punctul de vedere al statelor care apără interesele unor minorități, și injuste, din punctul de vedere al statului supus agresiunii și al statelor ce raportează starea de fapt la ordinea de drept mondială. Din punct de vedere al ordinii de drept internațional, un război este drept dacă este dus pentru auto-apărare și are drept scop adiacent restaurarea ordinii internaționale, dar în toate situațiile ordinea juridică internațională actuală nu recunoaște războiul ca mijloc de reglementare a diferendelor dintre state, indiferent de motivare. Pe cale de consecință, din moment ce războaiele se înmulțesc, ele constituind un mijloc demn de condamnat în conformitate cu Carta ONU, dar în legătură cu care Consiliul de Securitate nu se pronunță, înseamnă că statele lumii cu greu se mai raportează la principiile consacrate de just, legal și legitim în raporturile interstatuale.

Rezoluțiile Adunării Generale ale ONU, Declarația asupra inadmisibilității intervenției în treburile interne ale statelor și asupra protecției independenței și suveranității lor (1965) și Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile de prietenie și cooperare între state (1970) consacră principiile de suveranitate statală, neamestec în treburile interne, apărarea independenței și suveranității, consolidarea prieteniei și cooperării dintre state și condamnă acțiuni de genul: interferența de natura coercitivă sau amenințarea la adresa suveranității unui stat sau la adresa componentelor sale politice, economice sau culturale, organizarea, sprijinirea, finanțarea sau tolerarea activităților subversive sau teroriste cu scopul de a răsturna regimul politic dintr-un stat, utilizarea forței în scopul de a împiedica popoarele care luptă pentru eliberare națională să-și realizeze dreptul la autodeterminare politică, utilizarea sau încurajarea folosirii unor mijloace coercitive directe sau indirecte, inclusiv economice sau politice, acțiuni ce pun în pericol principiile de bază ale ordinii internaționale.

Concluzii.

Lumea de după Războiul Rece se caracterizează prin două tendințe: creșterea gradului de insecuritate și ineficacitatea sistemului de drept internațional. Creșterea gradului de insecuritate ține de libertatea ce și-o asumă unele state de a folosi forța militară în impunerea intereselor proprii, iar ineficacitatea sistemului de drept internațional ține de maniera sfidătoare în care țările responsabile de funcționarea acestui sistem utilizează dreptul

de veto. Omenirea simte nevoia nu unei globalizări cu o organizare unipolară, ci de o reglobalizare, în care instituții noi internaționale să poarte răspunderea veșterii asupra dreptului internațional. Acum nu comunismul și capitalismul stau la originea dezordinii internaționale, ci state care nesocotesc principiile dreptului internațional. Dincolo de orice interese de stat, este nevoie de principii de drept internațional care să fie promovate și apărate.

BIBLIOGRAFIE

- BERNSTEIN S., MITZA P., Istorica secolului XX, vol. II, 1945-1973. Lumea între război și pace, Editura All, București, 1998;
- CORTEN O., La securitate colectivă, un revă contrarie, studiu publicat în le Monde Diplomatique, septembrie 2005;
- HIRST P., Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul militar și sistemul internațional, Editura Antet, București, 2001;
- KOHEN M. G., Is the US practice of use of force changing international law, articol publicat în World Editorial and International Law, January 2003, vol. II, no.1;
- MARCELLI F., Gli contro il diritto internazionale illiceita della guerra preventive, in revista Giano. Pace, ambiente, problemi globali, no. 42/2002;
- SORRELL M., Branding the New Era, Foreign policy, 2000;
- VLAD C., Relații internaționale politico-diplomatice contemporane, Editura Fundația României de Măine, București, 2001.

